

(Blog de 1r de Batxillerat: <http://1rbserpis.blogspot.com.es/> Recursos d'autoaprenentatge)

LA VARIETAT ESTÀNDARD

Al marge de la variació, existeix una varietat, anomenada estàndard, que se situa per damunt de la diversitat lingüística. L'estàndard es defineix d'una banda pel seu caràcter supradialectal, és a dir, per neutralitzar les diferències dialectals existents entre els parlants; i de l'altra, perquè és la varietat que proporciona els models adequats per ser utilitzats en les comunicacions formals i satisfà, per tant, les necessitats comunicatives de la societat moderna.

Formació

En la formació de la varietat estàndard han intervingut diferents processos històrics i culturals, que sovint s'han vist afavorits per l'existència d'un poder polític. En realitat, la configuració de l'estàndard s'ha produït a través d'un procediment de tria i selecció dels recursos que ofereix el sistema lingüístic.

Sovint el model estàndard s'ha modelat sobre la base d'un dialecte, que, per raons demogràfiques, polítiques o per prestigi literari assolit, ha gaudit d'una projecció o d'una promoció afortunades. Aquest criteri explica la configuració de l'estàndard italià, que té com a base el dialecte toscà i la tradició literària de Dante, Petrarca i Boccaccio. Un procés similar segueix la creació de l'estàndard francès, constituït a partir del dialecte de l'Ille de France i en el qual la resta de dialectes no hi ha tingut cap intervenció.

A banda del model basat en la supremacia d'un dialecte, hi ha també la possibilitat de construir un estàndard en què intervinguen, bé que potser en grau divers, tots els dialectes. Aquest és el cas d'algunes estandarditzacions modernes com ara l'euskara batua (basc unificat)

Fases

En els processos d'estandardització podem distingir dos aspectes: els lingüístics i els socials.

– Lingüístics. El procés d'estandardització exigeix que, prèviament o d'una manera correlativa, la llengua s'haja dotat d'una normativa que fixe els diferents components que la integren: ortografia, morfologia, sintaxi i lèxic. Es tracta, però, de dos processos diferents que no s'haurien de confondre. Mentre que la normativa regula l'ús del conjunt de la llengua, l'estàndard fa una selecció amb criteris funcionals de totes les possibilitats que ofereix el sistema lingüístic. Per aquest motiu, podem considerar que l'estàndard constitueix un subconjunt dins l'espai més ampli delimitat per la normativa. En aquest sentit, des d'un punt de vista normatiu, resulta tan correcte usar les paraules sonat, barjaula i collons com boig, prostituta i testicles, mots corresponents a la varietat estàndard. En definitiva, serà la situació comunicativa la que donarà validesa a l'ús d'un mot o de l'altre, perquè, al capdavant, el diccionari normatiu recull totes aquestes formes.

– Socials. Una vegada codificada la llengua, cal estendre el seu coneixement a través de l'escola i consolidar la seva difusió a través de l'ús en els circuits culturals i centres de poder.

Característiques

L'existència de l'estàndard és una condició per assegurar la continuïtat i el progrés d'una comunitat lingüística en el futur. En primer lloc, perquè l'estàndard ocupa un lloc central dins el sistema lingüístic i assumeix, per tant, un valor simbòlic i aglutinador, tant per als mateixos parlants com per a aquells que volen accedir al coneixement de l'idioma. Segonament, perquè l'estàndard és un element d'estabilitat que contribueix a neutralitzar les diferències existents entre els diversos dialectes que integren la llengua. D'aquesta manera, atorga seguretat als parlants, ja que se'ls proporciona una norma clara i explícita

per a qualsevol ús comunicatiu. En tercer lloc, donats el valor referencial i l'estabilitat que el caracteritzen, l'estàndard és la varietat que correspon al sistema educatiu, als mitjans de comunicació i a l'Administració. Finalment, l'existència i la difusió de l'estàndard són signes de normalitat dins una comunitat lingüística, que, altrament, es veuria abocada a un procés d'alienació lingüística que conduiria, amb més rapidesa, o menys, a la substitució lingüística per una llengua que complira les funcions que hauria d'haver assumit l'estàndard propi. Ara bé, la difusió de l'estàndard pot fer que aquesta modalitat s'adapte a altres registres, fins i tot al col·loquial. D'ací que alguns lingüistes proposen referir-se a l'estàndard com a varietat més que no com a registre.

L'ARGOT

Sovint, l'exercici d'una professió o l'activitat laboral implica l'adopció d'un determinat codi, d'un detreminat lèxic, que s'utilitza en principi, amb una finalitat críptica (sentit de les paraules sols conegut pels membres d'aqueix grup), però que serveix sobretot per identificar els membres del grup. Aquesta varietat especial rep el nom d'argot. No hem de pensar que l'argot només és utilitzat pels sectors marginals de la societat. Metges, advocats, professors, futbolistes, etc., utilitzen un argot que sovint només coneixen els membres d'aquell sector social. Temes com ara mates, cates, telecos, profes, són mostres de l'argot dels estudiants, de la mateixa manera que ho poden ser talego, peluco, bòfia o dinyar en els sectors més marginats socialment (encara que molts d'aquests mots s'han popularitzat i han passat al registre col·loquial).

En la creació de l'argot intervenen recursos com ara la derivació o l'escurçament de mots, la influència d'altres llengües o la creativitat i la imaginació que permet establir noves associacions entre paraules i objectes o activitats.

Característiques de l'argot

- vinculat a un àmbit professional;
- finalitat críptica i voluntat d'identificació amb un grup;
- influència d'altres llengües: caló, castellà, anglès, etc.;
- desplaçament del sentit dels mots per procediments metafòrics, p.ex.: xocolata, cavall...
- utilització del mecanisme de derivació o escurçament per crear nous mots: mates

No s'ha de confondre l'argot amb la utilització de la terminologia específica d'una professió: per exemple, un metge utilitzarà un lèxic específic de la seua professió com amigdalitis, intoxicació etílica, carcinoma, ...; però entre els metges també utilitzen un llenguatge propi, un argot com: *fonen* (per fonendoscopi), *gine* (per ginecologia)... O entre els professors: *és un aci* (per a referir-se a un alumne que necessita una adaptació curricular), *tinc cocope* (per a referir-se al fet que hi ha una reunió entre la junta directiva i els caps de departaments)...

PREJUDICIS LINGÜÍSTICS I ALTRES CONCEPTES

Creació dels prejudicis lingüístics. Són prejudicis socials sense cap base científica manifestats contra una llengua: així sentim parlar de llengües aspres i dolces, fàcils i difícils, de cultura i primitives, superiors i inferiors... En cap cas es parteix d'apreciacions objectives, més aviat al contrari, de punts de vista subjectius i amb la intenció de menysprear allò diferent.

Aquests prejudicis condicionen la predisposició a utilitzar o aprendre una llengua.

Els trobarem com a conseqüència d'una situació de conflicte lingüístic.

Conflicte lingüístic

Existeix un conflicte lingüístic quan el contacte de dues llengües origina una situació en la qual dos sistemes lingüístics competeixen entre ells desplaçant parcialment o total un sistema en els

diversos àmbits d'ús. Es tracta per tant d'una situació dinàmica i inestable. Sorgeix quan una llengua forastera comença a ocupar els àmbits d'ús d'una altra en el territori propi d'aquesta. Una vegada començat el procés, el desenllaç és la desaparició de la llengua pròpia i la seua substitució per la forastera

Conflicte lingüístic i substitució lingüística

Allò més normal serà la substitució lingüística, que es desenvolupa en un procés amb diverses etapes.

1a.- Procés de bilingüització: és l'etapa més llarga. Les classes altes, les ciutats més poblades, els joves... són els primers a adoptar la segona llengua. Aquesta comença a ocupar les funcions formals en detriment de la llengua pròpia.

2a.- Procés de monolingüització en la llengua dominant. A poc a poc es va abandonant la llengua dominada (llengua B) i és suplantada per la llengua A (dominadora). Aquesta fase és molt ràpida, atès que tota la societat coneix ja la llengua A. Es presenten diversos problemes:

- **Autoodi:** els que s'han passat a l'altra llengua reneguen del seu origen lingüístic, del qual volen distanciar-se menyspreant-lo.

- **Mitificació del bilingüisme:** es generalitza la falsa creença en la compatibilitat jeràrquica de les dues llengües. En realitat la llengua dominada va reduint els seus àmbits d'ús i la dominant els amplia.

Cal conèixer una sèrie de conceptes que apareixen relacionats amb la situació de conflicte lingüístic i la creació de prejudicis envers una llengua:

Llengües minoritàries i llengües minoritzades

Parlar de llengües minoritàries suposa un criteri quantitatiu: el nombre de parlants. Al món hi ha unes 6.000 llengües, i només unes quinze o vint són utilitzades per més de cinquanta milions de parlants. Cal posar-se d'acord, per tant, en el nombre a partir del qual definim una llengua com a minoritària i una altra com a majoritària.

Llengua minoritzada, en canvi, és aquella que pateix la interposició d'una altra llengua i està immersa en un procés de retrocés en els usos dins de la pròpia comunitat lingüística. Tots els seus parlants es veuen obligats a practicar un bilingüisme unilateral, ja que la llengua pròpia és insuficient per viure-hi.

Diglossia

Ferguson va encunyar aquest concepte per descriure l'ús desequilibrat entre les varietats d'una mateixa llengua.

Fishman va modificar aquesta concepció: el terme es generalitza i s'utilitza per referir-se a les situacions sociolingüístiques en què una llengua A (alta, amb més prestigi) és usada en les relacions formals, enfront d'una llengua B (baixa, amb menys prestigi) que s'utilitza en les relacions familiars, en la intimitat, en l'espontaneïtat...

Monolingüisme

El monolingüisme és l'existència d'una sola comunitat lingüística dins d'un mateix estat. Aquesta situació és clarament excepcional, si tenim en compte que les 6.000 llengües que es parlen al món estan repartides en uns dos-cents estats.

No hem de confondre monolingüisme estatal amb l'acceptació d'una sola llengua oficial: cas de França, Itàlia, Turquia, EUA, Marroc, Austràlia... Aquests estats apliquen una política de negació o menyspreu de les altres cultures i llengües per tal de refermar la unitat nacional al voltant d'una sèrie de símbols unitaris: una sola llengua, una sola cultura, una sola història...

Multilingüisme

En oposició al monolingüisme, el multilingüisme és la utilització de més d'una llengua en un mateix territori (o per part d'un mateix individu).

La majoria dels estats del món són multilingües, alguns amb una gran quantitat de llengües parlades: unes 200 a l'Índia o més de 700 a Papua-Nova Guinea, per exemple. El bilingüisme és la mínima expressió del multilingüisme

Bilingüisme individual

Relacionat amb el poliglòtisme. Una persona parla dues llengües (encara que en pot parlar moltes més). N'hi ha de diferents tipus:

- Bilingüisme passiu / actiu: el parlant coneix dues llengües però una no l'empra (passiu); o coneix i empra les dues llengües (actiu).
- Bilingüisme simètric / asimètric: és simètric si el parlant domina per igual les dues llengües en tots els àmbits d'ús. Si no, és asimètric.
- Bilingüisme instrumental: un individu aprèn una llengua per raons laborals o econòmiques.
- Bilingüisme integrador: s'aprèn una llengua per integrar-se dins d'un nou grup (els immigrants)

Bilingüisme territorial

Espai geogràfic dividit en dues zones clarament delimitades lingüísticament. En una zona s'usa una llengua i en l'altra zona una llengua diferent.

El País Valencià n'és un exemple, ja que inclou dos territoris històricament diferenciats des del punt de vista lingüístic: les comarques costaneres són valencianoparlants i les comarques de l'interior són castellanoparlants

Bilingüisme social

Es tracta de situacions on el bilingüisme individual afecta col·lectius sencers d'una societat. Si bé és normal que en un mateix estat hi haja més d'una llengua, no ho és tant que dins d'una mateixa comunitat lingüística hi haja bilingüisme. Aquest ha estat ocasionat com a conseqüència de guerres, ocupacions colonials, situacions polítiques, econòmiques o socials en què un poble en domina un altre. En aquest cas, els parlants d'una llengua es veuen obligats a conèixer tots una segona mateixa llengua. Aquest cas es coneix com **bilingüisme unidireccional**, perquè els parlants de l'altra llengua no aprenen la dels primers. Les normes d'ús estableixen quina llengua s'ha d'emprar en cada situació, i la nova llengua apresada ocupa els àmbits d'ús més formals. La llengua dominant ha esdevingut llengua necessària i la dominada ho ha deixat de ser, de manera que hi ha parlants monolingües en llengua A però només n'hi ha de bilingües en llengua B.

- Segons la situació legal, distingirem entre bilingüisme oficial o no oficial.
- El bilingüisme social és el primer pas d'un procés de substitució lingüística, és a dir, tenim l'abandó absolut de la llengua dominada i l'ús exclusiu de la llengua nova.

Normalització lingüística

No obstant això, de vegades es produeix una reacció per part dels parlants i s'intenta evitar la desaparició de la llengua pròpia. Es tracta del procés la normalització lingüística, un procés de resposta al conflicte lingüístic, un procés de cohesió de la comunitat lingüística. Pretén recuperar els àmbits d'ús i el nombre de parlants de la llengua pròpia per lluitar contra la seva desaparició.

La normalització implica el reconeixement del conflicte lingüístic com una situació anormal que cal superar canviant les normes d'ús de la comunitat lingüística. S'han de reorganitzar les funcions lingüístiques de les dues llengües per readaptar les funcions socials de la llengua. El seu objectiu és la normalitat lingüística incidint en els següents aspectes bàsics:

- augmentar el nombre de parlants,
- augmentar la freqüència d'ús de la llengua,
- ocupar tots els àmbits d'ús de la llengua i
- unes normes d'ús favorables a la llengua dominada.